

Pekár Gyula : Az ördög az Ámen árnyékában. Harminc elbeszélés. 1933. Singer és Wolfner kiadása.

A szerző három csoportra osztja elbeszéléseit. A *régi jó idők* cím alá néhány történeti novellát foglal, a *Változatok az örök-egy híron* a szerelmi tárgyú, a *Több dolgok vannak földön és egen...* fantasztikus novelláinak közös címe. A sokat utazott, sokat tapasztalt és sokat tanult író széleskörű műveltségére vall a novellák témagazdagsága. Képzetele otthonos lévén a magyar és világtörténetben, a modern Magyarországon és a külföldön, egyforma könnyedséggel lesz kalauzunk a keresztes háborúk, az olasz renaissance, Thököly, I. Ferenc korában, vagy a szabadságharcban, Pesten éppen úgy, mint Bretagneben. Így novelláskötete elsősorban mulattató, változatos és színes olvasmány a mai szürke és keserű világ fáradtlelkű olvasói számára.

A humor és komikum iránti erős érzékre valló vígjáték-, sőt operett-szerű elbeszéléseivel (*Muki basa*, *Hajnalka és a becsületszó*, *Jóbarátok*) megneveltet, a komolyakkal pedig kellemesen mulattat bennünket.

Pekár romantikus író, ki meséiben szereti a hatásra számító bonyolítást és jelenetезést, a mese-, monda- vagy legendaszerű fantasztikumot, úgy-hogy nem egyszer Jókai képzetele tanítványának érezzük. Az ismert és közkeletű romantikus motívumok feldolgozásában azonban mindig izléses és modern. Hőseiül is szeret érdekes, néha regényesen túlméretezett alakokat választani, amilyen pl. a legendás hírű, csodálatosan vakmerő Bajonthyay honvédfőhadnagy, az öregkorában is nagy nőhódító herceg, vagy a legsnájdigabb és leg-hóbortosabb lovastiszt, br. Hohenbrand. A környezetrajzban is szereti az erősen hangulatosat, színeset, a mindennapitól valamiképpen eltérőt.

Általában kedveli a romantikus világitást, amelyet igen sokféle módon, hol élesen, hol tompábban, hol csak egészen halványan vetít elbeszéléseinek meséire, alakjaira és jeleneteire.

Pekár különben vérbeli elbeszélő. Amilyen kitűnő causeur az életben, éppen olyan kedvvel meséli el történeteit: a világfi eleganciájával, fordulatosan, érdekesen; alakjait jellemzetesen, sokszor elmés dialógusokban beszélteti. Stílusa finom árnyalati változatokat mutat a modern könnyedségtől a zamatos, ódonszerű archaizálásig. *Szinnyei Ferenc.*

Szántó György : Stradivari. Erdélyi Szépművés Céh, 1933. Géníus kiadása.

Korlátlan fantázia, amit Szántó «kozmosznak» szeretne érezni: ez a *Stradivari*, a hegedű története három évszázadon keresztül. A Stradivarik, Amatik, Guarnerik élete, egy Stradivari-hegedű tulajdonosainak baljós végzete és ezek utódainak rejtélyes összetalálkozása az utolsó tulajdonos, Kurt von Thiessen körül: ebből a három vastag szálból fonódik egybe a regény bonyolult, sokszor zavaros meséje. Időrend és meselogika hiányzik, vele együtt minden, ami a regényt regénnyé teszi. A regény elnevezés ellen különben is tiltakozik az író, munkáját *hegedűversenynek* nevezi. Az ilyen túlzott képzelet számára ez a zenei műfaj talán még nagyobb megkötöttséget jelent, de Szántó keresztül-vízi szándékát: főtémákat és mellék-témákat szólaltat meg, kettősfogásokat ír a *vezérkönyvbe*. Önmagát a verseny előadóművészének is tartja egyúttal, akinek állandó kapcsolatban kell lennie közönségével. Izgágáskodik a dobogón. Néha leereszti a hegedűt és leszólongat hallgatóihoz. Közli a műhelytitkokat, megnevezi forrásait, olykor életkörülményeiről is tudósít és bocsánatot kér, hogy az érzéki részeket az óvatos kiadóra és a lektorokra való tekintettel kénytelen mel-

lőzni. De szóbaelegeedik a kritikusokkal is és minden alkalmat megragad arra, hogy tisztázza magát: *hegedűverseny* az, amit előad és *nem regény*. Közben pedig nem tudja elrejteni örömét azon, hogy új műfajt talált ki. Vagy helyesebben: hogy föl merte bontani a regény szent formáját és sikerült észszerűsíteni a forradalmat.

Tulajdonképpen nem csinált újat. Regénye pontosan beleillik abba a különösen Angliában divatos regényfajtába, aminek találó elnevezése talán az «enciklopedikus regény» lehetne. A mindentudás vágyának lecsapódásai ezek. Mögöttük újra feltűnedeznek a szellem ezermesterei; egyesek vele a polihisztorság jegyében látják feltűnni az új szellemiség napját. Az amerikai szinopsziskultúra első európai csirái ezek, ha egyelőre még a fejlődés egészségének tisztelete van is szem előtt. Azonban tagadhatatlan, hogy inkább a sokféleség érdekessége vonz, mint értéke. Így van ez Szántónál is, aki arányok megszállottja. Módszere nem mindig új: évszázadokon átnyúló, kortörténetizű párhuzamosításai a futurizmus egyik kedvelt fogásának továbbvitele. A Stradivarik Cremonájának megfelelője Thiessen Berlinje, az analógiák századokat fognak be, a szereplők is mintha továbbéltek volna a mába. A szándék tehát Virginia Woolf szándéka lehetett. De Szántóban a fantázia nagyobb, mint a művészi kiválasztó erő és ezért a ragyogó mesemondót kell benne elsősorban megbecsülni.

Egy mesterhegedű három évszázada történeti összefogása. Színhely, ahogy az egyszeri vásári kikiáltó hirdette: az egész világ és hét falu. És valóban: az arányok túlnyújtóznak az egész világon. Szántó még a túlvilágban is végigkíséri alakjait. Erőszakolt ilyen helyeken lesz ez az újfajta műfaj: kevesebb sokkal több lenne. Másik hibája Szántó régi nagy hibája: a mindentudás fitogtatása, az a mes-

terkelt könnyedség, mely egy nevezőre tud hozni évszázadokat és fűgén halmoz el a művelődéstörténeti adatokkal. És ez az a pont, ahol saját erejével nincs tisztában. Mert ami legnagyobb varázsa regényeinek: bámulatos kormegjelenítő képessége. Egy-egy fordulatából szinte kilép a kor, amiről ír és megfogható közelbe kerül. Ezzel azonban nem elégszik meg: rögtön beszámol jelmeztörténeti tanultságáról és aprólékos pepecselésével kiszorítja a levegőt a jelenetből. Tudálékossága árt ennek a regényének is és az a mohóság, amivel belekever boldogboldogtalant. A múlt és a jelen történelmi arcképcsarnoka némelyik oldala. A főhősök mellett többek közt ezek jelennek meg: Scarlatti és Alexander Moissi, Ocskay brigadéros és Stuck, a festő, Schwarzenberg herceg és a hirhedt Balázs Béla, Savoyai Eugen és Paul Wegener, Napoleon és Jávorka Ádám, Wienjavszky és az író édesapja, Owen és George Gross, és még ezer szereplő a történelem és a világ legkülönbözőbb tájairól.

Furcsa és merész, de érdekes könyv a *Stradivari*. A becsvagy, ami létrehozta, sokkal tiszteletreméltóbb, mint a nagy-átlag-regényíró becsvágya.

Thurzó Gábor.

B. Czeke Vilma: Jézuska hegedűje. Szent István-Társulat kiadása. Budapest, 1933.

A feladat, amelyet a kedves ifjúsági irat szerzője maga elé tűzött, ősrégi, majdnem egyidős az evangéliumokkal. Jézus gyermekségéről és ifjúságáról alig mondanak valamit a kánonikus szent iratok. A titkos évek misztériumába az ókeresztény írók is igyekeztek behatolni. Az istenember gyermekkorának templomi csendjét megtörték már az ú. n. «gyermek-evangéliumok», a gyermek Jézus csodatetteinek kedves és igénytelen meséi, javarészt ősi népmeseváltozatok. A gyermekek agyaggalambokat